

طریف خالدى

انجيل بديروايت مُسلّمات

ترجمه منصور معتمدی

سرشناسه: خالدی، طریف، ۱۹۳۸ - م. Khanna, Tarif

عنوان و نام پدیدآور: انجیل به روایت مسلمانان / طریف خالدی - صورت معتمدی.

مشخصات نشر: تهران: هرمس، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: شش + ۲۳۵ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۶-۰۳۵-۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: نمایه.

موضوع: عیسی مسیح -- تفاسیر اسلامی

موضوع: Jesus Christ -- Islamic interpretations

موضوع: عیسی مسیح در قرآن

موضوع: Jesus Christ -- In the Qur'an

موضوع: اسلام و مسیحیت

موضوع: Islam -- Relation -- Christianity

شناسه افزوده: معتمدی، منصور، ۱۳۵۰ -، مترجم.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ الف ۲ خ / PB۲۲۷/۳

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۷۳

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۴۵۲۹۳

انجیل به روایت مسلمانان

طریف خالدي

مترجم: منصور معتمدی

این کتاب ترجمه‌ای است از:

The Muslim: Saying and Stories in Islamic literature, 2001

طراح جلد: حبیب ایلون

چاپ اول: ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ و صحافی: لوح

همه حقوق محفوظ است.

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتر از میدان ونک، شماره ۲۴۹۳ - تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۴

فهرست

۵	سیاسکرری
۱۱	مقدمه مترجم
۱۵	درباره مؤلف
۱۷	درباره ترجمه
۱	مقدمه: انجیل مسلمانان
۶	پیشینه تاریخی
۱۲	نگاهی گذرا به عیسای قرآنی
۲۴	عیسی در انجیل مسلمانان
۳۱	زمینه اولیه
۴۱	پیدایش و پرورش انجیل اسلامی
۴۵	ویژگیها و کارکردهای کهن ترین اخبار
۵۳	سخنان و داستانهای بعدی
۶۲	نتیجه
۶۷	سخنان و داستانها
۲۲۳	مآخذ اخبار
۲۲۹	نمایه موضوعات

مقدمه مترجم

ر عیسی (ع) چه می دانیم؟

از حضرت عیسی (ع) اطلاعات فراوانی داریم و شاید بتوان گفت از معدود شخصیت‌های جهان است که این همه اطلاعات درباره‌اش در اختیار داریم. اما در عین حال از درد افرادی است که از نظر تاریخی درباره‌اش تقریباً هیچ نمی‌دانیم یا بهتر بگوییم آگاهی قطعی نداریم. کسانی که با متون، تاریخ، عقاید و الهیات و فرق و مذاهب مسیحی شنایند می‌دانند که یافتن فصل مشترک و یگانه‌ای که معرف عیسی (ع) باشد کاری دشوار و حتی می‌توان گفت چه بسا نشدنی باشد.

مسیحیت دینی است با بیست قرن قدمت و سابقه، سابقه‌ای پر از مناقشات و کشمکشهای عقیدتی و آیینی و نشان این همه متبرر منازعه برگزاری تعداد زیادی شورا در شرق و غرب جهان مسیحیت است. موضوع بحث در بسیاری از این شوراها خود حضرت عیسی و ابرام و تأیید عقایدی درباره‌ او یا رد و تکذیب و تکفیر چنین اعتقادی بوده است. از این رو مسیحیت حامل تصویر و تصورات بسیار متنوع، متفاوت و متناقض درباره عیسی است و هر چه از اوایل پیدایش مسیحیت فاصله می‌گیریم بر این تصویرها و تصورات افزوده می‌شود.

شاید با خود بگوییم که در کنار حوزه الهیات مسیحی شاید زمینه‌های دیگری همچون یافته‌های متعلق به دوران صدر مسیحیت شاید بتواند در شناسایی عیسی به ما یاری کند. اما باید گفت کشفیاتی از این دست نیز که در روزگار جدید به دست آمده و اسناد و مدارک و آثار ارزشمندی مربوط به اوایل مسیحیت در اختیار ما نهاده است، ضمن آنکه برگنجینه آگاهی‌های ما درباره روزگار اولیه

مسیحیت افزوده است، بر تنوع این تصویر دامن زده است. چند نمونه را ذکر کنیم:

با توجه به متون نجع حمادی که در ۱۹۴۵ در جنوب مصر کشف شد^۱ تصویری از عیسی در نزد گنوسیان به دست می‌آید که با آنچه کلیسای مسیحی در نظر داشت تفاوت فراوانی دارد. بر طبق این تصویر عیسی کاملاً و صرفاً خداست و بشریت‌اش امری ظاهری است. این تصویر که در اصطلاح «نهیچ‌انگاری docetism» خوانده می‌شود در انجیل دیگری که چند دهه بعد و در همان کشور مصر کشف شد ولی در سال ۲۰۰۶ انتشار یافت^۲ به گونه‌ای عجیب‌تر ترسیم شده است. این انجیل، به یهودای اسخریوطی که در تاریخ کلیسای مسیحی شخصیت مهمی و خیانتکار به شمار می‌آید نسبت یافته است. در این انجیل او خیانت‌ار نیست، بلکه است سخت از کار خود که تسلیم کردن عیسی به رومیان بود ستایش می‌کند. او با خدمتی به عیسی می‌داند چرا که عیسی زمینی و بشری نبود و از عالم خاکی هر چه زودتر انجام می‌گرفت خدمتی شایان به خداوندگار محسوب می‌شد!

باز در همین قرن بیستم و دو سال بعد از کشف متون نجع حمادی، متون دیگری در شمال غربی بحرالعمیت به دست افتاد که هر چند به مسیحیان، اعم از راست‌کیش یا بدعت‌گزار تعلق نداشت، و به مسیحیت پیروان فرقه‌ای یهودی، احتمالاً اسیان نوشته شده بود از شخصیتی به نام «حنن» با نیت «سخن به میان می‌آورد که سالها پیش از عیسی می‌زیسته و احوال، ادیان و سرنوشتی شبیه به او داشته است. این کشف و این برداشت و اکثراً کلیسای رومی داشت و بسیاری از محققان در رد و قبول آن قلمها فرسودند.

در اینجا سر آن نداریم که در تأیید و نقض این برداشتهای گوناگون سخن بگوییم فقط در پی آنیم که به اجمال و اشاره نشان دهیم که در خود مسیحیت انتظار به دست آوردن برداشتی منسجم و یکدست از عیسی توقعی بس نابجا و

1. *The Nag Hammadi Library in English*, Robinson, James (editor), E.J. Brill and Harper, 1988.

2. *The Gospel of Judas*, Kasser, R., M. Meyer, and G. Wurst, (eds), Washington, 2006.

دور از واقع بینی است. از این رو، پژوهشگر با مطالعه تاریخ ۲۰۰۰ ساله عقاید مسیحیت با پرسشهای فراوانی روبه رو می شود که به چند نمونه از آنها اشاره می کنیم:

عیسی کیست؟ انسان بود یا پسر خدا؟ پیامبر خدا بود یا خود خدا؟ جسم داشت یا صرفاً روح بود؟ تولدش به چه صورت بود؟ دوشیزه‌زا بود یا حاصل زنا محشور؟ آیا مادرش هم الوهیت داشت؟ تولدش چه زمانی روی داد؟ آیا همه‌ها پیش از او افرادی با سرنوشت و شرح حالی مشابه، چنان که عده‌ای از مارمارهای بحرالامیت استنباط کرده‌اند، وجود داشته‌اند؟ آیا سال میلادی کنونی درست است؟ یا پدر عیسی چند سالی قبل از سال میلادی اتفاق افتاد؟ آیا خانواده‌ها داشت؟ و این خانواده شامل پدر هم می‌شد؟ برادران و خواهرانی هم در آن بودند؟ آیا پسران و دختران او همواره با او بودند؟

رابطه‌اش با دیگر یهودیان و اقوام مخصوصاً یهودیان به چه صورت بود؟ آیا یهودیت را مسوخ کرد و بن جدیدی آورد یا دین او مذهبی یهودی ماند؟ با رومیان و یونانی‌ها چه نوع ارتباطی داشت؟ یهودیان و رومیان با او چگونه بودند؟ آیا طرفدار قیام مسیحیان رومیان بود یا فقط صلح و آشتی را موعظه می‌کرد؟ آیا اصولاً در سیاست دخالت می‌کرد؟ یا مداخله در سیاست را روا نمی‌دید؟

نهایت کارش به چه شکل رقم خورد؟ آیا او را دستگیر کردند و واقعاً به صلیب کشیدند یا آن‌گونه که گنوسی‌ها می‌گویند بر سبوحیست یافتند؟ یا آن‌گونه که مسلمانان می‌گویند اصلاً به صلیب نرفت و مسلمانان به آستانش برد؟ بعد از آنکه از وجود خاکی رخت برپست آیا مجدداً برگشت یا بعداً برخاست؟ رجعتش کی و کجا و چگونه خواهد بود؟

در طول زندگی چه کرد و چه گفت؟ انجیل چیست؟ عهد جدید کدام است؟ کلامی است و حیانی یا گزارشی است از مشاهدات روزمره یا تقریری است از شهودات ماورایی؟ از انجیل باید سخن گفت یا از اناجیل؟ اگر از اناجیل می‌توان سخن گفت، کدام انجیل‌ها معتبرند؟ آیا مقبولیت اناجیل در سنت رایج مسیحی نشان از اعتبار آن دارد یا قدمت و اصالت روایات ملاک است؟ رساله‌های پولس چه جایگاهی دارند؟ پولس کیست؟ مسیحیت بر جای مانده در طول قرون و

اعصار مسیحیت عیسوی است یا مسیحیت پولسی؟ تصویر صحیح و تمام‌نمای عیسی را باید در کجا بجویم؟ نزد شاگردان بلافصل عیسی؟ نزد گنوسی‌ان و سایر فرقه‌های مسیحی؟ یا در اسلام؟ اسلام چه تصویری از این شخصیت ترسیم می‌کند؟

سیاهه این پرسشها را تا چند صفحه می‌توان ادامه داد و طبعاً توضیح تک‌تک آنها را باید در جای دیگری طلبید. کتاب حاضر به دنبال پاسخ به واپسین پرسش است. در اسلام و تمدن اسلامی قرائتی خاص از عیسی (ع) عرضه شده است. قرآن او را امیری در کنار دیگر پیامبران می‌بیند که همانند آنان کتابی به نام انجیل دارد و مهر شفقت و مهربانی است. اما عیسای قرآن و به تبع آن عیسای احادیث نبوی (ص)، رانمه (ع) تنها تصویری نیست که از این شخصیت در اسلام در اختیار داریم. در سال‌های سده‌هایی که از عمر فرهنگ و تمدن اسلامی گذشته است، دانشمندان و نویسندگان فراوانی در شاخه‌های گوناگون درباره این «پیامبر الهی قلم‌فرسایی کرده‌اند» علاوه بر استفاده از دو منبع قرآن و حدیث بر سر خوانان الوان اقوام پیشین هم نشسته‌اند و آنچه خواننده و شنیده‌اند برای مخاطبان مسلمان خود ارمغانها آورده‌اند.

کتاب حاضر در پی آن است تا ستمه‌ای از آن بخش از اخبار و روایات را بازگوید و ریشه‌های آن را واشکافد. تخصص من مرلف حوزه تاریخ است و از این رو، با نگاه تاریخی می‌کوشد منابع و چگونگی شکل‌گیری تصویرهای گوناگون حضرت عیسی (ع) در منابع اسلامی را بیابا و معرفی کند. بر همین اساس اقوال و اخبار را نه بر اساس موضوع یا مفهوم یا هر دو، بلکه بر اساس زمان حیات مؤلفان مرتب کرده است تا نشان دهد فایده‌ی تاریخی که مؤلف درباره عیسی آورده چه بسا تحت تأثیر زمان و مکان خاصی شکل گرفته و نقل شده است.